

*Самойленко Г. В.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права
Запорізького національного університету*

*Янковий М. В.,
здобувач PhD
Запорізького національного університету*

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

Анотація. Стаття присвячена аналізу інституту міжнародної кримінальної юстиції через призму використання його як інструменту захисту інтересів України в умовах збройної агресії РФ. Встановлено, що існуюча система міжнародної кримінальної юстиції (починаючи з Нюрнберзького та Токійського міжнародних воєнних трибуналів та міжнародних кримінальних трибуналів ad hoc, наразі постійно діючого Міжнародного кримінального суду (МКС)) є недосконалою. Адже попри підписання Римського статуту 13.09.2000 р. РФ, після здійснення акту анексії території АР Крим, що рівнозначне за визначенням МКС 14.11.2016 р. міжнародному збройному конфлікту між РФ та Україною, Указом Президента РФ вийшла з Римського статуту, а відтак, і з-під юрисдикції МКС, згода на дію якого мала добровільний порядок. Наразі єдиним органом міжнародної юрисдикції залишається Міжнародний Суд. Особливістю його діяльності є його юрисдикція – вирішення спорів між державами, в той час, як у судів міжнародної кримінальної юстиції, включно, МКС – притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні міжнародних воєнних злочинів. Визначено, що акт агресії РФ проти України довів, що діяльність Міжнародного Суду та міжнародних кримінальних трибуналів (включно МКС як постійно діючого органу) не є достатньо ефективним засобом її запобігання та припинення, адже не виконуються проголошені Статутом ООН завдання забезпечення миру шляхом мирного вирішення конфліктних питань. Механізм забезпечення миру та запобігання агресії потребує модернізації. Визначено, що хоч ст. 94 Статуту ООН і закріплює обов'язок кожного члена Організації виконати рішення Міжнародного Суду по тій справі, в якій він є стороною, проте, зі змісту ч. 2 зазначеної статті слідує, що виконання такого рішення, а відтак і виконання покладеного обов'язку часто носить добровільний характер, оскільки у випадку невиконання зобов'язання, покладеного на Учасника рішенням Суду, інша сторона має право та можливість звернутися до Ради Безпеки, яка у разі визнання необхідності може надати рекомендації або ухвалити рішення про вжиття заходів для виконання прийнятого рішення. Наразі РФ має право вето як постійний учасник Ради Безпеки ООН, чим блокує прийняття необхідних резолюцій та виявляє спроби обґрунтування та легалізації власної військової агресії. Зроблено висновок, що в умовах вчинення акту збройної агресії РФ проти України, з погляду на спрямованість Статуту ООН на забезпечення миру, існує нагальна необхід-

ність в модернізації його положень щодо діяльності Ради Безпеки ООН, зокрема, в закріпленні механізму позбавлення права голосу, а відповідно, і права «вето» країни, яка вчиняє акт військової агресії. Притому, має бути сформовано механізм (визначено суб'єкта прийняття рішення, підстави, процедуру, порядок) визнання «акту агресії», що зніме напругу та невизначеність щодо даного питання, а відтак, посилить гарантії безпеки та миру, в тому числі застосування заходів впливу на їх порушників. Також визначено потребу у створенні універсальної системи міжнародної кримінальної юстиції і відшкодування шкоди (репарації) потерпілій країні внаслідок збройної агресії шляхом задоволення цивільного позову про відшкодування шкоди в міжнародному кримінальному процесі на основі презумпції вини країни-агресора.

Ключові слова: злочини проти миру, злочин агресії, репарації, міжнародний трибунал, міжнародна кримінальна юстиція, відшкодування шкоди, збройна агресія, порушення законів війни.

Постановка проблеми. Міжнародне право, яке, як здавалося, досягло свого апогею, на перевірку в умовах збройної агресії РФ проти України виявило низку недоліків, прогалин та протиріч. Наразі чи не основною проблемою залишається право вето РФ на рішення, які приймаються Радою Безпеки ООН. За таких умов пошук способів сформулювати дієвий міжнародний механізм протидії збройній агресії РФ з метою захисту інтересів України та прав і свобод її громадян є вкрай важливим. Діяльність Нюрнберзького, Токійського, міжнародних трибуналів по Югославії та Руанді довели можливість впливу на країни-агресори, в тому числі шляхом застосування індивідуальної кримінальної відповідальності до осіб, винних у воєнних злочинах. Створення Міжнародного кримінального суду мало перевести діяльність подібних судів з діяльності ad hoc на постійну основу. Водночас, відкритим залишається питання його здатності бути платформою захисту інтересів України від збройної агресії РФ. Воно потребує свого вивчення та аналізу.

Стан дослідження. З початку 2000-х років в юридичній науці почали обговорюватися питання міжнародної кримінальної юстиції, що закономірно відобразилося в працях науковців. Закономірно, що саме з початком збройної агресії РФ проти України, якій було надано назву гібридна війна, зокрема, після збиття Боїнгу рейсу МН17 цьому питанню почала надаватися більш ретельна увага. Серед них: Дрьоміна Н.В. «Юрисдик-

ція міжнародних кримінальних судів і трибуналів» (2006), Цирфа Ю. «Міжнародна кримінальна юстиція: індивідуальний підхід» (2014), Кучер О.Б. «Україна та Міжнародний кримінальний Суд: еволюція та розвиток взаємовідносин» (2014), Гусев В. «Нюрнберзький трибунал: створення та відкриття» (2015), Сірант М. «Міжнародний кримінальний суд як головний орган із протидії агресії» (2019), Попко В.В. «Органи міжнародного кримінального правосуддя: множинність інституційних моделей» (2021). Після повномасштабного вторгнення РФ до України 2022 р. питання набуло практичного значення, оскільки потребувало свого вирішення в реальних умовах: Присяжнюк С.Ю. «Генезис правового співробітництва міжнародних кримінальних судів з державами» (2023), Бехруз Х.Н., Мануїлова К.В. «Міжнародне співробітництво держав та Міжнародного кримінального Суду щодо міжнародних злочинів» (2023), Гутник В.В. «Міжнародний кримінальний Суд: сучасні проблеми та шляхи їх вирішення» (2024) та ін.

Постановка мети. Дослідження інституту міжнародної кримінальної юстиції було предметом наукових пошуків низки науковців, однак, більшість з них мали вибірковий характер і були орієнтовані на вивчення генезису його становлення та особливостей співпраці держав. В умовах збройної агресії РФ проти України та наявності низки питань наукового та практичного рівнів, необхідності їх вирішення, ставиться завдання дослідити інститут міжнародної кримінальної юстиції через призму можливості використання її інструментарію для захисту інтересів України.

Виклад основного матеріалу. За влучним визначенням В.В. Попко створення та діяльність органів міжнародного кримінального правосуддя було зумовлене складними політичними та фактичними ситуаціями, а також внаслідок стурбованості міжнародної спільноти фактами порушення загальноновизнаних норм і принципів міжнародного права. Відповідно, саме розвиток міжнародного співробітництва у сфері протидії міжнародним злочинам у ХХ ст. привів до появи нового інституту міжнародного права, а саме, міжнародної юстиції [1, с. 305].

Події Другої світової війни сприяли переосмисленню існуючих підходів забезпечення прав і свобод людини і вироблення концепції наднаціонального механізму їх закріплення та захисту. Тому сприяв і Нюрнберзький процес, до якого звертається більшість науковців. Ідея Загальної декларації прав людини 1948 р., яка була продиктована його висновками, полягала в декларуванні прав людини саме на міжнародному, наднаціональному рівні з метою недопустимості зловживання країнами своїми суверенними правами та апелювання до національного правового режиму, як це мало місце з боку представників фашистського режиму. Наразі «правовий режим» прав і свобод людини має такий наднаціональний характер, що зумовлює закріплення правового статусу особи саме на такому міжнародному рівні. Втім, закріплення прав людини, хоч і вважається однією із гарантій її прав, тим не менше, не забезпечує неможливість їх порушення, а відповідно, і захисту. Іншою гарантією є інститут відповідальності, який орієнтований, здебільшого, на попередження правопорушень. Становлення ідеї притягнення до відповідальності за воєнні злочини шляхом створення міжнародного суду має давнє коріння. Одним із перших був Лорд Керзон, який на засіданні Імператорського військового кабінету 20.11.1918 р. запропонував притягнути до відповідальності кайзера та інших німецьких можновладців. За визначенням

Д. Лойд Джордж, в процесі дискусії «зростало відчуття, що сама війна була злочином проти людяності» [2, с. 294]. Проте, хоч при створенні Комісії (25.01.1919 р.) йшлося про розслідування питань відповідальності осіб, винних у розв'язуванні війни, і санкцій, проте, створений нею Трибунал притягував до відповідальності лише осіб, винних у порушенні законів та звичаїв війни та законів людяності. Тобто, на цьому етапі не йшлося про заборону агресії, заборону війни, – лише про порушення законів та звичаїв самої війни.

Після Другої світової війни було створено Нюрнберзький трибунал, діяльність якого регламентувалася Статутом його держав. Статут Нюрнберзького трибуналу додавався до Угоди про судові переслідування і покарання головних військових злочинців європейських країн від 8 серпня 1945 року, укладеної в Лондоні Радянським Союзом, Сполученим Королівством, Сполученими Штатами і Францією. Науковці визнали, що Нюрнберзький трибунал, попри всю його важливість, мав недоліки: обґрунтування криміналізації акту агресії на основі Пакту Бріана-Келлога 1928 р. є недостатньо обґрунтованим, оскільки учасники пакту висловили наміри, а не зобов'язання. Серед учасників був і СРСР, який за такої логіки мав бути притягнутий до відповідальності за агресію проти Польщі та Фінляндії, чого не сталося. СРСР не поніс відповідальності за бомбардування Дрездена, масові зґвалтування німецьких жінок військовослужбовцями Червоної Армії в 1945 році та ін. [3, с. 62].

Юлія Цирфа у своїй праці навела позицію, висловлену в тексті рішення Нюрнберзького трибуналу від 01.10.1946 р., яким вперше в міжнародно-правовій практиці було встановлено принцип індивідуальної кримінальної відповідальності особи. Основним аргументом стала теза, що злочини проти міжнародного права здійснюються людьми, а не абстрактними суб'єктами, відтак саме покарання винних у вчиненні протиправних діянь людей має забезпечити дотримання положень міжнародного права [4].

За визначенням Н.В. Дрьоміної, цей, а також інші трибунали, включаючи Токійський, Міжнародний кримінальний трибунал по колишній Югославії (МКТЮ) та Міжнародний кримінальний трибунал по Руанді (МКТР) були судами ad hoc [5, с. 8]. Спробою створення постійно діючого міжнародного суду стала розробка та підписання Римського статуту. Питання створення та діяльності Міжнародного кримінального суду (МКС) було предметом обговорення політиків та науковців, адже досвід створення та функціонування міжнародних воєнних трибуналів довів свою ефективність. З початком збройної агресії РФ проти України це питання не лише актуалізувалося через розуміння його як інструменту справедливості, а більше набуло характеру усвідомленої необхідності як інструменту впливу на країну-агресора та її очільників та виконавців злочинних наказів. Безвідповідальність породжує безкарність дій, які у свідомості пересічної людини є нічим іншим, як злочином, а відтак, не містить інструментів гальмування агресії. Адже відомо, що доволі часто саме страх бути притягнутим до відповідальності зупиняє чи може зупинити людину від вчинення неправомірних дій.

Римський Статут вперше, окрім злочинів геноциду, проти людяності та військових злочинів, визнав таким злочин агресії (п. d ч. 1 ст. 5 Римського Статуту Міжнародного кримінального суду) [6]. Зазначимо, що наразі внаслідок відсутності норма-

тивного закріплення поняття «агресія» існує три підходи: 1) лише Рада Безпеки ООН має право визначати факт вчинення акту агресії; 2) Генеральна Асамблея ООН; 3) сам МКС. Відповідь є неоднозначною, проте, напевно, МКС самостійно може вирішувати це питання щодо акту агресії країн, які є учасниками-підписантами Римського Статуту.

Римський Статут було ратифіковано 122 державами із 193. Україна підписала Статут 20.01.2000 р., проте, не ратифікувала його, оскільки за висновком Конституційного Суду України 2001 р. надання юрисдикції МКС порушує норми Конституції України. За загальним правилом МКС може здійснювати свою юрисдикцію за умови, що держава, на території якої було вчинено злочин, або громадянином якої є обвинувачений, є учасницею Римського Статуту. РФ підписала Римський статут 13.09.2000 р., проте, після визнання 14.11.2016 р. МКС анексії Криму рівнозначною міжнародному збройному конфлікту між РФ та Україною, президент РФ видав наказ про її вихід з-під юрисдикції цього суду.

Більшість науковців, визначаючи етапи розвитку та становлення міжнародної кримінальної юстиції, стан та перспективи розвитку, не говорять, що в міжнародному праві з часів Священної Римської імперії з цього питання мало що змінилося, адже діє принцип поваги до державного суверенітету та невтручання у внутрішні справи держав на основі принципу *par in parem non habet imperium*. Окремі науковці визнають перехід від цього принципу до принципу співробітництва чи співтовариства, оскільки держави пов'язані між собою договорами та зобов'язаннями [7, с. 503].

Сучасне міжнародне право в умовах перевірки його дієвості збройною агресією РФ проти України виявилось малодієвим, недосконалим, неспроможним гарантувати безпеку суверенних держав та прав і свобод людини і громадянина, – того, заради чого створювалася ООН та її функціонал. З початком повномасштабної війни РФ проти України постало закономірне питання про відшкодування шкоди, завданої РФ: пересічним громадянам, фізичним особам-підприємцям, юридичним особам, територіальним громадам, АР Крим, державі Україна. Оскільки Конституція України та ЦК України оперують поняттями «український народ», то доречно говорити і про український народ вцілому, оскільки навіть люди-громадяни України, які безпосередньо (мається на увазі в аспекті їхнього життя та здоров'я) не постраждали, шкода житлу чи іншому майну яких не завдана, відчули стрес чи інші психічні розлади здоров'я, які ідентифікуються в ЦК України як моральна шкода, адже, щонайменше, змінився існуючий звичний і комфортний їм уклад життя, включаючи можливість забезпечити себе, свою сім'ю їжею, одягом, водою, житлом та ін. складовими, які забезпечують достойний рівень життя людини. Неодноразово як в пресі, так і в науковій літературі ставилося питання репарацій за завдану шкоду з країни агресора, тобто, з РФ. Поставлене завдання має на меті виконання кількох завдань, які вцілому, властиві інституту юридичної відповідальності: публічний осуд, відшкодування завданої шкоди, забезпечення дієвості принципів справедливості, законності, рівності. Такий підхід відповідає основним ідеям створення ООН, Статуту ООН та ідеям, покладеним в їхню основу. Серед них – взаємна повага до суверенітету та територіальної цілісності держав незалежно від їхніх розмірів, можливостей, розвитку економіки, капіталу чи амбіцій. Так, ч. 1 ст. 2 Статуту ООН закріплено принцип:

«Організація заснована на принципі суверенної рівності всіх її Членів», а ч. 4 «Усі Члени Організації Об'єднаних Націй утримуються в своїх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і якимось іншим чином, несумісним із Цілями Об'єднаних Націй»[8]. Оскільки авторитетною міжнародною організацією на планеті є саме ООН, варто пригадати і ст. 1 її Статуту, якою визначено та закріплено мету цієї організації: «Підтримувати міжнародний мир та безпеку і з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру й придушення актів агресії, або інших порушень миру, і проводити мирними засобами, відповідно до принципів справедливості та міжнародного права, залагоджування або розв'язання міжнародних конфліктів або ситуацій, що можуть призвести до порушення миру». Як реакція на збройну агресію, ст. 42 Статуту ООН визначено право організації у випадку недостатності переговорів та консультацій для відновлення миру, через Раду Безпеки, яка має повноваження, вжити такі дії повітряними, морськими або сухопутними силами, які виявляться необхідними для підтримки або відновлення міжнародного миру й безпеки. Відповідно такі дії можуть включати демонстрацію сили, блокаду або ж інші операції повітряних, морських або сухопутних сил Членів ООН. На етапі, коли застосовані дії виявляться ефективними, може йтися про репарації з країни-агресора на користь постраждалої країни. Такий висновок виникає на основі аналізу роботи тих воєнних трибуналів, які мали місце після розв'язання воєнного конфлікту чи відсічі збройній агресії.

Бехруз Х.Н. було звернуто увагу на важливе питання, – особливості створення трибуналів: визначено, що міжнародні трибунали *ad hoc* були утворені резолюціями Ради Безпеки ООН на підставі Глави VII Статуту ООН, у той час як МКС на основі міжнародного договору. Відповідно, всі держави мали обов'язок співпрацювати з Міжнародними трибуналами *ad hoc*, у той час як з МКС, – лише держави-члени Римського Статуту [8, с. 504].

Водночас, Радою Безпеки ООН може бути надана юрисдикція МКС по справах, за якими країни не є учасницями Римського статуту. Такий висновок може бути зроблений на основі аналізу підстав та юридичної природи юрисдикції міжнародних кримінальних трибуналів *ad hoc* по колишній Югославії та Руанді. Юрисдикція цих трибуналів була заснована на використанні Радою Безпеки ООН своїх примусових повноважень відповідно до глави VII Статуту ООН. Це було доведено у справі *Prosecutor v. Tadic*, в якій щодо питання про підстави юрисдикції Трибуналу по колишній Югославії було визнано, що його заснування знаходиться у межах повноважень Ради Безпеки ООН [5, с. 41]. В цій справі Д. Тадич стверджував, що оскільки конфлікт мав не міжнародний характер (в рамках громадянської війни мало місце протистояння боснійського серба проти режиму боснійських мусульман), Рада Безпеки ООН перевищила повноваження, адже в Главі VII Статуту ООН відсутні положення, які б санкціонували створення Радою Безпеки судових органів з метою захисту міжнародного миру і безпеки, а Генеральна Асамблея ООН, яка гіпотетично могла б вирішити це питання, не приймала у цьому участі [5, с. 33]. Судовою камерою було визначено, що Глава VII Статуту ООН та ст. 41 надає Раді Безпеки можливість дій (хоч і не безмежних, оскільки і вона повинна діяти в межах цілей і принципів

Статуту ООН) для вживання заходів, спрямованих на захист миру і безпеки [9, paras. 7–15].

Складним є вирішення питання «злочину агресії», який входить до предметної юрисдикції МКС відповідно до п. d ч. 1 ст. 5 Римського Статуту Міжнародного кримінального суду. Навіть на етапі його розробки було визначено необхідність окремого визначення зазначеного злочину та умов здійснення своєї юрисдикції МКС стосовно нього. Відповідні зміни до статуту були внесені 11.06.2010 р., а вступили в силу 17.07.2018 р. Як визначає Гутник В.В. основна причина «проблем» категорії «злочину агресії» криється в побоюванні керівників окремих країн, які, власне, і вчиняють такий акт, бути притягнутими за цей злочин. Якщо Нюрнберзьким та Токійським процесами «злочин проти миру» визнавався центральним стосовно інших злочинів, то в подальшому про це вже не йшлося [10, с. 253].

Наведене дає підстави для висновку щодо можливості захисту інтересів України від збройної агресії РФ та її наслідків як на підставі створення та функціонування військового трибуналу ad hoc, так і МКС, але у випадку, якщо ця справа буде передана на розгляд Радою Безпеки ООН. Наразі можна констатувати недосконалість Статуту ООН в частині функціонування Ради Безпеки ООН, за яким країна-агресор навіть у випадку вчинення злочину агресії має право «вето» на її резолюції, та відсутність універсального механізму міжнародної кримінальної юстиції.

Недоліком Міжнародного кримінального суду (МКС) на основі підписаного країнами-учасниками Римського Статуту, як і судів ad hoc є вирішення виключно питань притягнення до міжнародної криміналь, яка вчинила акт агресії. До того ж, проблемою став вихід РФ з-під дії Римського Статуту.

З питань відшкодування завданої збройною агресією шкоди країні та її громадян, які постраждали від такої агресії, напевно, варто згадати про Статут Міжнародного Суду, згідно ст. 93 Статуту ООН усі Члени Організації є ipso facto учасниками Міжнародного Суду. Нажаль, хоч ст. 94 Статуту ООН хоч і закріплює обов'язок кожного члена Організації виконати рішення Міжнародного Суду по тій справі, в якій він є стороною, проте, зі змісту ч. 2 зазначеної статті слідує, що виконання такого рішення, а відтак і виконання покладеного обов'язку часто носить добровільний характер, оскільки у випадку невиконання зобов'язання, покладеного на Учасника рішенням Суду, інша сторона має право та можливість звернутися до Ради Безпеки, яка у разі визнання необхідності може надати рекомендації або ухвалити рішення про вжиття заходів для виконання прийнятого рішення. Наразі РФ має право вето як постійний учасник Ради Безпеки ООН, чим блокує прийняття необхідних резолюцій та виявляє спроби обґрунтування та легалізації власної військової агресії.

Висновки. Вважаємо, що за викладених обставин (вчинення акту збройної агресії РФ проти України попри спрямованість Статуту ООН на забезпечення миру шляхом мирного вирішення конфліктних питань) існує кричуща необхідність в модернізації положень Статуту ООН, принаймні, в частині тих положень, якими регламентовано діяльність Ради Безпеки ООН (йдеться про необхідність позбавлення права голосу, а відповідно, і права «вето» країни, яка вчиняє акт військової агресії) та у створенні універсальної системи міжнародної кримінальної юстиції і відшкодування шкоди (репарацій) потерпілій країні внаслідок збройної агресії країни-агресора шляхом

задоволення цивільного позову (про відшкодування шкоди) в міжнародному кримінальному процесі на основі презумпції вини країни-агресора. Притому, має бути сформовано механізм (визначено суб'єкта прийняття рішення, підстави, процедуру, порядок) визнання «акту агресії», що зніме напругу та невизначеність щодо даного питання, а відтак, посилить гарантії безпеки та миру, в тому числі через застосування заходів впливу на їх порушників.

Література:

1. Попко В.В. Органи міжнародного кримінального правосуддя: множинність інституційних моделей. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 304–311.
2. Присяжнюк С.Ю. Генезис правового співробітництва міжнародних кримінальних судів з державами. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Серія ПРАВО. Випуск 76: частина 2. С. 291–298.
3. Гусев В. Нюрнберзький трибунал: створення та відкриття. *Віче*. 2015. № 21. С. 60–63.
4. Цирфа Ю. Міжнародна кримінальна юстиція: індивідуальний підхід. *Віче*. 2014. № 5. С. 34–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2014_5_13
5. Дрьоміна Н.В. Юрисдикція міжнародних кримінальних судів і трибуналів: дис. ... к.ю.н., спец.: 12.00.11. Київ, 2006. 240 с.
6. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: [https://webcitation.org/66vwVs7LS?url=http://www.un.org/russian/law/icc/rome_statute\(r\).pdf](https://webcitation.org/66vwVs7LS?url=http://www.un.org/russian/law/icc/rome_statute(r).pdf)
7. Бехруз Х.Н., Мануїлова К.В. Міжнародне співробітництво держав та Міжнародного кримінального суду щодо міжнародних злочинів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 503–505.
8. Статут ООН. 26.06.1945 р. URL: https://unic.un.org/-aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
9. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Decision on the Defence Motion on Jurisdiction (rule 73). *Prosecutor v. D. Tadic* Case No. IT-94-1. 10 august 1995. (Trial Chamber).
10. Гутник В.В. Міжнародний кримінальний суд: сучасні проблеми та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Серія ПРАВО. Випуск 81: частина 3. С. 251–257.

Samoilenko G., Dybko O. Exercise of the right to entrepreneurial activities in Ukraine under the conditions of marital state

Summary. The article is devoted to the analysis of the institution of international criminal justice through the prism of its use as a tool for protecting the interests of Ukraine in the conditions of armed aggression by the Russian Federation. It has been established that the existing system of international criminal justice (starting with the Nuremberg and Tokyo international military tribunals and ad hoc international criminal tribunals, currently the permanent International Criminal Court (ICC)) is imperfect. After all, despite the signing of the Rome Statute of the Russian Federation on September 13, 2000, after the implementation of the act of annexation of the territory of the Republic of Crimea, which is equivalent to the definition of the ICC on November 14, 2016 international armed conflict between the Russian Federation and Ukraine, by the Decree of the President of the Russian Federation it withdrew from the Rome Statute, and therefore from the jurisdiction of the International Criminal Court, whose consent was voluntary. Currently, the only body of international

jurisdiction remains the International Court of Justice. The peculiarity of its activity is its jurisdiction – the resolution of disputes between states, while the courts of international criminal justice, including the ICC – bring to justice persons guilty of international war crimes. It was determined that the act of aggression of the Russian Federation against Ukraine proved that the activity of the International Court of Justice and international criminal tribunals (including the International Criminal Court as a permanent body) is not a sufficiently effective means of its prevention and termination, because the tasks of ensuring peace through the peaceful resolution of conflict issues declared by the UN Charter are not fulfilled. The mechanism for ensuring peace and preventing aggression needs to be modernized. It was determined that although Art. 94 of the UN Charter and establishes the obligation of each member of the Organization to fulfill the decision of the International Court of Justice in the case in which he is a party, however, from the content of part 2 of the specified article it follows that the implementation of such a decision, and therefore the fulfillment of the assigned duty, often is of a voluntary nature, since in the event of non-fulfillment of the obligation imposed on the Participant by the Court's decision, the other party has the right and opportunity to appeal to the Security Council, which, if deemed necessary, can provide recommendations or decide on taking measures to implement the decision. Currently, the Russian Federation

has the right of veto as a permanent member of the UN Security Council, thereby blocking the adoption of necessary resolutions and revealing attempts to justify and legalize its own military aggression. It was concluded that in the conditions of the act of armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, from the point of view of the focus of the UN Charter on ensuring peace, there is an urgent need to modernize its provisions on the activities of the UN Security Council, in particular, to establish the mechanism of deprivation of the right to vote, and accordingly, and "veto" rights of a country that commits an act of military aggression. At the same time, a mechanism must be formed (decision-making subject, grounds, procedure, procedure) for recognition of an "act of aggression" should be formed, which will remove tension and uncertainty regarding this issue, and therefore, strengthen guarantees of security and peace, including the use of influence measures on their violators. The need to create a universal system of international criminal justice and compensation for damage (reparations) to the injured country as a result of armed aggression by satisfying a civil claim for compensation in an international criminal process based on the presumption of guilt of the aggressor country is also determined.

Key words: crimes against peace, crime of aggression, reparations, international tribunal, international criminal justice, reparations, armed aggression, violation of the laws of war.